

Research Paper

Economic Diplomacy of the Islamic Republic of Iran in Latin America: A Comparative Study of the 12th and 13th Governments

*Alireza Koohkan¹, Hassan Shamaei²

1. Associate Professor of International Relations, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

2. M.A in International Relations, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Use your device to scan
and read the article online

Citation: Koohkan, A., Shamaei, H. (2024). [Economic Diplomacy of the Islamic Republic of Iran in Latin America: A Comparative Study of the 12th and 13th Governments (Persian)]. *Journal Strategic Studies of Public Policy*, 14(50), 66-81. <https://doi.org/10.22034/sspp.2024.714633>

<https://doi.org/10.22034/sspp.2024.714633>

Received: 29 Mar 2024

Accepted: 09 May 2024

Available Online: 20 Jun 2024

Keywords:

foreign policy, economic diplomacy, 12th government, 13th government, Latin America

ABSTRACT

Economic diplomacy refers to the use of political tools to take advantage of economic opportunities. International players use this strategy for their economic and financial development. The Islamic Republic of Iran has used this method in various periods to promote and improve its economic situation and has had special methods in relation to different regions of the world, among which Latin America has a special place in Iran's economic diplomacy for political and economic reasons. However, this article seeks to answer the question of how the economic actions of the 12th and 13th governments were in Latin America. The findings of the research show that economic diplomacy and promotion of economic relations with Latin America did not have a place in the foreign policy of the 12th government until Trump withdrew from the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA), and after that it was focused on the limited sale of petroleum products. However, the foreign policy of the 13th government has a special view on Latin America in order to create interaction and improve the economic position of the Islamic Republic of Iran and compensate for lost opportunities, and seeks to establish comprehensive relations with this region. The research is of a qualitative type, a hypothesis-oriented comparative type, with a comparative method and a method of collecting information based on library sources and also conducting semi-structured specialized interviews.

* Corresponding Author:

Alireza Koohkan

Address: Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

E-mail: koohkan@atu.ac.ir

مقاله پژوهشی

دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در آمریکای لاتین: مطالعه مقایسه‌ای دولت دوازدهم و سیزدهم

*علیرضا کوهکن^۱، حسن شمایی^۲

۱. دانشیار، روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۲. دانش آموخته کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

چکیده

دیپلماسی اقتصادی به بهره‌گیری از ابزارهای سیاسی در جهت استفاده از فرصت‌های اقتصادی اشاره دارد. بازیگران بین‌المللی از این راهبرد در جهت توسعه اقتصادی و مالی خود به کار می‌گیرند. جمهوری اسلامی ایران در دوره‌های گوناگون از این شیوه در جهت ارتقا و بهبود وضعیت اقتصادی خود استفاده نموده است و نسبت به مناطق گوناگون جهان روش‌های به‌خصوصی داشته، که در این بین آمریکای لاتین به دلایل سیاسی و اقتصادی جایگاه ویژه‌ای در دیپلماسی اقتصادی ایران دارا است. با این‌وجود مقاله حاضر به دنبال پاسخ به این سؤال است که کنش‌های اقتصادی دولت دوازدهم و سیزدهم در آمریکای لاتین چگونه بوده است؟ یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد دیپلماسی اقتصادی و ارتقا روابط اقتصادی با آمریکای لاتین در سیاست خارجی دولت دوازدهم تا قبل از خروج ترامپ از برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) جایی نداشت و پس از آن معطوف به فروش محدود کالاهای نفتی بوده است. اما سیاست خارجی دولت سیزدهم برای ایجاد تعامل و بهبود جایگاه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و جبران فرصت‌های از دست‌رفته نگاه ویژه‌ای به آمریکای لاتین دارد و به دنبال ایجاد روابط همه‌جانبه با این منطقه است. پژوهش از نوع کیفی، گونه قیاسی فرضیه محور، با روش مقایسه‌ای و شیوه گردآوری اطلاعات بر اساس منابع کتابخانه‌ای و همچنین انجام مصاحبه‌های تخصصی نیمه ساختارمند است.

تاریخ دریافت: ۱۰ فروردین ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش: ۲۰ اردیبهشت ۱۴۰۳

تاریخ انتشار: ۳۱ خرداد ۱۴۰۳

کلیدواژه‌ها:

سیاست خارجی،
دیپلماسی اقتصادی،
دولت دوازدهم، دولت
سیزدهم، آمریکای
لاتین

* نویسنده مسئول:

علیرضا کوهکن

نشانی: دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

رایانامه: koohkan@atu.ac.ir

مقدمه

اقتصادی به‌عنوان یکی از راهکارهای کلیدی و مهم برای ایران در جهت بهبود وضعیت اقتصاد و تلاش در راستای توسعه اقتصادی در نظر گرفته شده و در این راستا اقدامات گوناگونی در جهت ایجاد همکاری‌های اقتصادی و تجاری با مناطق گوناگون انجام شده است. با این وجود دولت‌های گوناگون، در جمهوری اسلامی ایران با اقدامات و فعالیت گسترده دستگاه مختلف در جهت ارتقا و بهبود جایگاه دیپلماسی اقتصادی فعالیت کرده‌اند؛ امری که نه تنها توسعه و رشد اقتصاد داخلی را در پی خواهد داشت؛ بلکه از جهات بسیاری به ارتقا بین‌المللی جایگاه اقتصادی جمهوری اسلامی منجر خواهد شد و از جهات بسیاری باعث بهبود تصویر بین‌المللی ایران می‌شود.

در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران دولت‌های متعدد به طرق گوناگون اهمیت و توجه قابل ملاحظه به دیپلماسی اقتصادی و ارتقا روابط با مناطق گوناگون جغرافیایی داشته‌اند که در این بین آمریکای لاتین به دلیل جایگاه استراتژیک و منحصر به فرد و قربت‌های سیاسی بسیار حائز اهمیت بوده است و در دوره‌های گوناگون در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران تلاش‌ها و تحرکات بسیار در جهت ارتقا روابط تجاری و اقتصادی صورت گرفته است و آثار گوناگون مالی و تجاری را در پی داشته است. به نحوی که در دوره‌های مختلف شاهد نوسانات بسیار و عدم استمرار در رویکرد دیپلماسی اقتصادی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بوده‌ایم که منجر به عدم تحقق بسیاری از اهداف گردیده است و اثرات قابل توجهی را بر جای گذاشته است. پژوهش حاضر تمرکز و هدف خود را بر بررسی دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در دولت دوازدهم و سیزدهم در آمریکای لاتین متمرکز کرده است و به دنبال پاسخ به این سؤال است که است کنش‌های اقتصادی دولت

امروزه با گسترش فناوری و ارتباطات بین‌المللی مراودات اقتصادی و تجاری به شکل قابل توجهی گسترش پیدا کرده است. بهره‌گیری از ظرفیت‌های مختلف و بهبود اوضاع اقتصادی و اجتماعی در جوامع و ایجاد رفاه به یکی از ابزارهای مهم کشورها در عرصه بین‌المللی تبدیل گشته و باعث شده دولت‌ها در جهت توسعه اجتماعی و اقتصادی اقدامات گوناگونی به انجام برسانند که در این بین، دیپلماسی اقتصادی به‌عنوان یکی از ابزارهای کلیدی دارای جایگاه به‌خصوص در بین بازیگران بین‌المللی در نظر گرفته شده است. روندی که نه تنها باعث افزایش سطح همکاری‌های می‌شود؛ بلکه در بسیاری از شاخص‌ها منفعت مالی و تجاری قابل ملاحظه‌ای را برای کشور به وجود می‌آورد. دیپلماسی اقتصادی به معنای استفاده از ابزارها و روش‌های دیپلماتیک برای تسهیل تجارت و سرمایه‌گذاری بین کشورها است. هدف اصلی دیپلماسی اقتصادی توسعه روابط تجاری و اقتصادی بین کشورها، جذب سرمایه‌گذاری خارجی، تسهیل در فرایند بازرگانی و حفظ منافع ملی و ترویج همکاری‌های اقتصادی بین دولت‌ها است و در این راستا دستگاه‌های گوناگون دولتی، سفیران و نمایندگان تجارت در خارج به‌منظور جذب سرمایه‌گذاران خارجی، گسترش بازرگانی و صادرات و حفظ منافع ملی و حضور در نظام بین‌الملل فعال هستند. از سوی دیگر دیپلماسی اقتصادی در شکل گسترده خود باعث توسعه روابط تجاری می‌شود و در بعد دیگر دیپلماسی اقتصادی در ابعاد بین‌المللی قابلیت‌ها و پتانسیل دولت‌ها را به شکل قابل توجهی ارتقا می‌دهد و کاهش شکاف جهانی را در پی خواهد داشت.

جمهوری اسلامی ایران با دارا بودن جایگاه استراتژیک و موقعیت ژئوپلیتیکی منحصر به‌فرده شکل‌های گوناگون از دیپلماسی اقتصادی بهره می‌گیرد. دیپلماسی

دوازدهم و سیزدهم در آمریکای لاتین چگونه بوده است؟ یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد دیپلماسی اقتصادی و ارتقا روابط اقتصادی با آمریکای لاتین در سیاست خارجی دولت دوازدهم تا قبل از خروج ترامپ از برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) جایی نداشت و پس از آن معطوف به فروش محدود کالاهای نفتی بوده است؛ اما سیاست خارجی دولت سیزدهم برای ایجاد تعامل و بهبود جایگاه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و جبران فرصت‌های از دست‌رفته نگاه ویژه‌ای به آمریکای لاتین دارد و به دنبال ایجاد روابط همه‌جانبه با این منطقه است.

بر این اساس راهبردهای سیاست خارجی دولت دوازدهم و سیزدهم متغیر مستقل و دیپلماسی اقتصادی در آمریکای لاتین متغیر وابسته پژوهش حاضر را تشکیل می‌دهند. روش پژوهش از نوع تحلیلی و توصیفی و شیوه گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای و با استفاده از منابع آشکار و غیرمحرمانه بوده است. همچنین از مصاحبه نیمه ساختارمند برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است. علاوه بر این ساختار پژوهش حاضر بدین ترتیب است که ابتدا پیشینه و گزارشی از پژوهش‌های انجام شده در حول موضوع، سپس چهارچوب مفهومی پژوهش یا به عبارتی دیپلماسی اقتصادی توضیح داده خواهد شد و در ادامه به بررسی دیپلماسی اقتصادی دولت دوازدهم و سیزدهم در آمریکای لاتین و همچنین تبیین تفاوت‌ها در رویکردهای دو دولت نسبت به دیپلماسی اقتصادی پرداخته خواهد شد و در انتها نتیجه‌گیری ارائه می‌شود.

پیشینه پژوهش

در باب دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران پژوهش‌ها و آثار گوناگونی به رشته تحریر درآمده که

در ادامه به برخی از مهم‌ترین آنها اشاره خواهد شد. مقاله «دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران؛ بررسی دستاوردها و چالش‌های پیشرو» که در سال ۱۳۹۷ توسط مرتضی دامن‌پاک جامی نوشته شده به جایگاه دیپلماسی اقتصادی ایران و همچنین مهم‌ترین نقاط ضعف و قوت آن پرداخت شده است. علاوه بر این نویسنده اعتقاد دارد توسعه و رشد شاخص‌های اقتصادی کشور نیازمند تمرکز و توجه در حوزه دیپلماسی اقتصادی است. امری که نیازمند ارتباطات گسترده منطقه‌ای و جهانی است و می‌تواند در ابعاد گوناگونی توسعه اقتصادی را ایجاد نماید.

مقاله «دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران» که توسط محمد حیدری و سهراب انعامی علمداری به رشته تحریر درآمده به اهمیت دیپلماسی اقتصادی در دنیای مدرن و دستاوردهای عمده آن در سطوح گوناگون اشاره دارد. از سوی دیگر با توجه به اهمیت دیپلماسی اقتصادی برای جمهوری اسلامی ایران بهره‌گیری از آن در جهت فاصله‌گیری از اقتصاد نفتی امری ضروری و مهم است و نویسندگان بیان می‌دارند که لازمه ارتقا جایگاه دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران دارا بودن ارتباطات گسترده منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای است.

مقاله «دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران: دوره احمدی‌نژاد و روحانی» که در سال ۱۳۹۰ توسط مهدی ذوالفقاری و حسن زینی به رشته تحریر درآمده به اهمیت فراوان دیپلماسی اقتصادی در جهت رشد و توسعه اقتصادی ایران اشاره دارد. با این حال نویسندگان اعتقاد دارند به رغم اقدامات گوناگون در جهت دیپلماسی اقتصادی اما به دلیل عدم وجود بسیاری از امکانات داخلی و همچنین وجود تحریم‌ها و فشارهای بین‌المللی، جمهوری اسلامی ایران نتوانسته به اهداف کلان دیپلماسی اقتصادی خود دست یابد.

مقاله «دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در آسیای مرکزی» که توسط سیدجلال دهقانی فیروزآبادی و مرتضی پاکدامن در سال ۱۳۹۵ نوشته شده، به جایگاه مهم و استراتژیک آسیای مرکزی در دیپلماسی اقتصادی اشاره دارد. از سوی دیگر نویسندگان بیان می‌دارند با توجه به اهمیت این منطقه و وجود مناسبت‌های فرهنگی و تاریخی فراوان فرصت کلیدی در جهت ارتقای دیپلماسی اقتصادی ایران وجود دارد. امری که با ایجاد همکاری‌های گسترده و توسعه ارتباطات اقتصادی امکان پذیر است.

مقاله «بازیگران بیرونی در آمریکای لاتین^۱» که در سال ۲۰۲۳ توسط کارلوس مالمود^۲ به رشته تحریر در آمده است به استراتژی کلان و حضور بازیگران بیرونی در حوزه اقتصاد آمریکای لاتین اشاره دارد و این که در میان بازیگران نو و فعال در این قاره جمهوری اسلامی ایران هم به‌عنوان یکی از بازیگران جدید شناخته می‌شود. از سوی دیگر در استراتژی کلان ایران افزایش مراودات اقتصادی و رشد و گسترش ارتباطات با کشورهای این منطقه یکی از اهداف مهم و کلیدی در نظر گرفته شده است و ایران سعی دارد از این طریق نقش پررنگی در اقتصاد و تجارت این منطقه داشته باشد.

باتوجه به ادبیات موجود در حول دیپلماسی اقتصادی، نوآوری پژوهش حاضر در این امر است که نگاه نو و جدیدی نسبت به ابعاد و استراتژی دیپلماسی اقتصادی دولت سیزدهم جمهوری اسلامی ایران در منطقه آمریکای لاتین دارد و علاوه بر این با رویکرد مقایسه‌ای به اقدامات و عملکردهای دولت سیزدهم و دوازدهم درباره دیپلماسی اقتصادی جمهوری

کتاب «چالش‌ها و موانع دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در دولت دوازدهم» که توسط مصطفی دالوند و مجید سالاروند در سال ۱۴۰۰ به رشته تحریر درآمده به اهمیت و جایگاه کلیدی دیپلماسی اقتصادی در عرصه بین‌الملل اشاره دارد و اینکه جمهوری اسلامی ایران برای ارتقای جایگاه دیپلماسی اقتصادی خود در دولت دوازدهم دارای فعالیت گوناگونی بوده است که افزایش ارتباطات بین‌المللی و رفع تحریم‌ها یکی از مهم‌ترین آن‌ها است. با این وجود وضع تحریم‌های جدید باعث ایجاد اختلال در بسیاری از این سیاست‌ها شد.

مقاله «فرصت‌های دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در شرایط ژئوپلیتیک جدید» که در سال ۱۴۰۱ توسط کیهان برزگر و همکاران نوشته شده به میسر نشدن اهداف دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در سالیان گذشته اشاره دارد و اینکه با توجه به تغییرات بین‌المللی و جایگاه ممتاز و استراتژیک ایران، ارتقا و توسعه دیپلماسی اقتصادی امری مهم و کلیدی در جهت جبران کاستی‌های گذشته است و از سوی دیگر بهره‌گیری از فرصت‌ها در شرایط تغییرات ژئوپلیتیکی امری بسیار مهم و راهبردی است.

مقاله «چالش و موانع دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در منطقه خاورمیانه» که در سال ۱۳۹۷ توسط فریبرز ارغوانی پیر اسلامی و محدثه اسماعیلی نوشته شده، به اهمیت مهم و کاربردی دیپلماسی اقتصادی در تجارت بین‌الملل اشاره دارد و اینکه جمهوری اسلامی ایران برای ارتقای جایگاه دیپلماسی اقتصادی خود در منطقه با چالش‌های گوناگونی روبرو است و برای دارا بودن یک راهبرد مهم و استراتژیک بهره‌گیری از فرصت‌هایی همچون بهبود چندجانبه‌گرایی و افزایش مبادلات فرهنگی و اقتصادی مهم و ضروری است.

1. Inside Players in Latin America
2. Carlos Malmud

اسلامی ایران در منطقه آمریکای لاتین خواهد پرداخت.

چارچوب مفهومی: دیپلماسی اقتصادی

برای فهم دیپلماسی اقتصادی باید به تمام فعالیت‌ها، اهداف و استراتژی‌ها و سازوکارهای مالی و تجاری در سطوح گوناگون از جمله دولتی و غیردولتی توجه نمود. دیپلماسی اقتصادی در ابعاد بسیاری به سیاست خارجی نزدیک است و به عبارتی پیوند و ارتباط مستحکم را دارا هستند که این امر باعث می‌شود فعالیت‌ها در حوزه سیاست خارجی تأثیر بسزایی بر دیپلماسی اقتصادی بر جای بگذارد. دولت‌ها در جهت‌گیری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی و ایجاد خط‌مشی‌های سیاسی توجه و اهمیت بسیاری را برای دیپلماسی اقتصادی قائل هستند؛ موضوعی که نه تنها باعث ارتقای فعالیت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی خواهد شد؛ بلکه با وارد کردن موضوعات اقتصادی و تجاری باعث کسب سود و منافع بسیاری منجر می‌گردد و به عبارتی باعث نوعی فعالیت اقتصادی در بعد سیاست خارجی خواهد شد (قاسمی، فرهادی تنگسری، ۱۳۹۸: ۶). نقش مهم و تأثیرگذار عوامل اقتصادی تأثیرگذار داخلی همچون فقر، موضوعات مربوط به اشتغال، تورم و تأثیرگذاری این موضوعات در ابعاد کلان بین‌المللی باعث شده امروزه دولت‌ها توجه شایانی به عوامل اقتصادی داشته باشند و در جهت‌گیری‌های سیاست خارجی خود به موضوعات و استراتژی‌های اقتصادی همچون دیپلماسی اقتصادی توجه شایانی داشته باشند. دیپلماسی اقتصادی به دولت‌ها و تدوین استراتژی‌ها کمک می‌کند به گونه‌ای که نه تنها با وارد کردن مولفه‌های مالی و اقتصادی در حیطه سیاست خارجی باعث گسترش دامنه عملکرد سیاست خارجی کشور می‌شود؛ بلکه به صورت قابل توجهی باعث افزایش درآمدهای مالی و اقتصادی

و در نتیجه حل و برطرف کردن مشکلات اقتصادی و بحران‌های مالی دولت‌ها در ابعاد ملی و داخلی خواهد شد (دامن‌پاک جامی، ۱۳۹۷: ۳). در شکل دیگر دیپلماسی اقتصادی را بهره‌گیری از پتانسیل‌های استراتژیک در جهت کاربرد و تحقق اهداف کلان اقتصادی مالی تعریف می‌کنند به گونه‌ای که در طرح و به کارگیری سیاست خارجی توسعه‌گرا دیپلماسی اقتصادی دارای جایگاه به خصوصی است به نحوی که در فرایند دیپلماسی اقتصادی فعالیت‌هایی همچون صادرات و واردات، سرمایه‌گذاری و اعطای وام‌ها و کمک‌های مالی به شکل قابل توجهی اهمیت دارند. جایگاه دیپلماسی اقتصادی در موضوعات و مباحث سیاسی و اقتصادی به گونه‌ای است که در شکل وسیعی در راستای تأمین اهداف سیاست خارجی قابل بهره‌گیری است. به عبارتی دیپلماسی اقتصادی در امور و تعاملات داخلی بسیار اثرگذار است بدین نحو که در بسیاری از حوزه‌های کاربردی و استراتژیک که جامعه با آن در تعامل است دیپلماسی اقتصادی بر آن اثر می‌گذارد (ذوالفقاری، زینی وند، ۱۳۹۷: ۷۳). دیپلماسی اقتصادی و جایگاه استراتژیک آن به گونه‌ای است که بسیاری از کشورها بر اساس ویژگی‌ها و مزیت‌های اقتصادی که دارا هستند از این امر بهره گرفته‌اند و آن را جزو لازمه‌های سیاست خارجی قرار داده‌اند. ارتقای دیپلماسی اقتصادی و بهره‌گیری از آن در حوزه‌های گوناگون نه تنها باعث افزایش ارتباطات بین‌المللی و اقتصادی بین دولت‌ها و سایر بازیگران در عرصه بین‌المللی خواهد شد؛ بلکه در ابعاد سیاسی هم منجر به روابط و نزدیکی سیاسی قوی خواهد شد بدین نحو که افزایش ارتباطات اقتصادی به همراه خود باعث نزدیکی و ایجاد مناسبات استراتژیک می‌شود. از سوی دیگر دیپلماسی اقتصادی به دلیل ارتباط استراتژیک با مباحث اقتصادی و تجاری و مالی باعث ورود و مشارکت بخش‌های خصوصی در حوزه سیاست

به‌گونه‌ای که ایجاد قراردادهای تجاری و مالی و ایجاد ارتباطات گسترده با سایر کشورها و شرکت‌های خارجی بدون بهره‌گیری از دیپلماسی اقتصادی و مشارکت فعال بخش‌های گوناگون غیرممکن خواهد بود. براین اساس جمهوری اسلامی ایران با توجه رهیافت‌ها و استراتژی‌های گوناگون اقتصادی توجه ویژه‌ای را به مفهوم دیپلماسی اقتصادی نموده است و در صدد ایجاد ارتباطات گسترده اقتصادی منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای است. دیپلماسی اقتصادی به‌عنوان یک روش برای تعامل و همکاری بین کشورها در زمینه‌های اقتصادی تعریف می‌شود و در این رویکرد از ابزارها و تکنیک‌های دیپلماسی برای تسهیل تجارت، سرمایه‌گذاری همکاری‌های صنعتی و همچنین حفظ منابع ملی در زمینه‌های گوناگون اقتصادی بهره می‌گیرند و در شکل‌های گسترده‌ای باعث تقویت روابط سیاسی بین کشورها می‌گردد (Berridge, 2015: 214).

باین حال یکی از مناطق مهم و کلیدی برای جمهوری اسلامی ایران در جهت مشارکت فعال و گسترده در حوزه دیپلماسی اقتصادی منطقه آمریکای لاتین است به‌گونه‌ای که در دولت‌های گوناگون در عرصه سیاست خارجی توجه ویژه‌ای به این امر شده است موضوعی که می‌تواند باعث ارتقای توانمندی‌های اقتصادی و مالی بی‌نظیری برای کشور شود به‌گونه‌ای دیپلماسی اقتصادی در دوره‌های گوناگون در سیاست خارجی ایران دارای جایگاه به خصوصی بوده است و باعث ایجاد روابط گسترده مالی و تجاری در مناطق گوناگون از جمله آمریکای لاتین و کشورهای این منطقه شده است. از سوی دیگر بهره‌گیری از دیپلماسی اقتصادی با کشورهای این منطقه به طرق قابل توجهی باعث ارتقا جایگاه و بهبود پرستیژ بین‌المللی ایران شده است. باین حال

خارجی می‌شود به‌گونه‌ای که تبادل نظر و اطلاعات با بخش‌های گوناگون و کارگزاران سیاست خارجی در جهت ایجاد و حضور در برنامه‌های تجاری و مالی و سرمایه‌گذاری در بازارهای خارجی یکی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین تأثیرات دیپلماسی اقتصادی است.

دیپلماسی اقتصادی در برگیرنده کلیه مهارت‌های دیپلماتیک در ابعاد اقتصادی و مالی و از سوی دیگر اهداف سیاسی و استراتژیک و کاربردی است، به عبارتی دیپلماسی اقتصادی نوعی ائتلاف بین‌المللی و تلاش‌های گسترده در جهت حل بحران‌های مالی در نظر گرفته می‌شود و این در حالی است که در دیپلماسی اقتصادی به دلیل وجود ارتباطات و تبادلات مالی و سیاسی گسترده به نقاط ضعف و قوت بازیگران توجه شایانی می‌شود و از سوی دیگر در این راهبرد توجه و تأکید بر سیاست‌ها و استراتژی‌های رقیب بسیار مهم و ضروری است و این در حالی است که دیپلماسی اقتصادی به‌عنوان یک راهبرد مهم می‌تواند باعث تقویت سیستم بین‌المللی و چندجانبه مبتنی بر قوانین را ایجاد نماید (2: Yueh, 2020). بهره‌گیری از دیپلماسی اقتصادی و مشارکت گسترده در اقتصادهای منطقه‌ای و حضور و مشارکت فعال در فعالیت‌های مالی و اقتصادی باعث ارتقا روابط سیاسی بین کشورها خواهد شد. علاوه بر این وجود ارتباطات گسترده تجاری و اقتصادی با کشورها باعث حضور فعال در نظم‌های اقتصادی منطقه‌ای و بین‌المللی می‌شود و در ابعاد گسترده‌ای ارتقای منابع قدرت ژئوپلیتیکی و رقابت‌پذیری در بخش‌های حیاتی اقتصادی را در بر خواهد داشت. دارا بودن یک دیپلماسی اقتصادی هوشمند و فعال در عرصه منطقه‌ای و بین‌المللی نیازمند وجود ارتباطات گسترده بین بخش‌های خصوصی و شرکت‌های تجاری و مالی و دستگاه‌های سیاست خارجی است

تبدیل گردد و در ابعاد کلان هم می‌تواند موضوعی راهبردی در جهت ارتقا و گسترش روابط تجاری و مالی با سایر کشورهای منطقه آمریکای لاتین تبدیل گردد (Gamba and Mehdi, 2023:1).

از سوی دیگر در سفر رئیس دولت سیزدهم به آمریکای لاتین بسیار از راهبردها و برنامه کلان اقتصادی در جهت ارتقا همکاری‌ها در حوزه فناوری‌های نوین، مبادلات اقتصادی گسترده و متنوع و همچنین برطرف کردن موانع گمرکی، بانکی بین ایران و ونزوئلا منعقد گردید که در راستای مراودات اقتصادی و مالی دو کشور تأثیرات بالقوه‌ای برجای خواهد گذاشت و در ابعاد دیگر باعث پویایی دیپلماسی اقتصادی کشور در ابعاد فرمانطقه‌ای خواهد شد روندی که در بلندمدت می‌تواند باعث ایجاد تأثیرگذاری فرمانطقه‌ای ایران در شکل‌های گوناگون گردد. از سوی توسعه و گسترش ارتباطات بین‌المللی ایران با کشورهای آمریکای لاتین اقدامی راهبردی در جهت تأثیرات اقتصادی داخلی و مهم‌تر از آن آثار بالقوه بین‌المللی است.

حضور و نقش‌آفرینی گسترده اقتصادی دولت سیزدهم در آمریکای لاتین و بهره‌گیری از ظرفیت‌های گوناگون دیپلماسی اقتصادی به شکل ویژه‌ای رشد نموده باعث شده جمهوری اسلامی ایران موقعیت و جایگاه راهبردی خود را در منطقه آمریکای لاتین در ابعاد گوناگون بازیابی نماید امری که در دوره‌ای با چالش‌های گوناگونی روبرو بوده است. با این‌وجود مراودات اقتصادی و ایجاد مناسبات گوناگون تجاری و مالی محدود ارتباطات تهران و کاراکاس نمی‌باشد و در سیاست خارجی دولت سیزدهم سایر کشورهای آمریکای لاتین دارای جایگاه به مهمی هستند که می‌تواند در ابعاد گوناگون فرصت‌های ویژه‌ای را برای ایران ایجاد

پژوهش حاضر در ادامه به مهم‌ترین رویکردها و برنامه‌های دیپلماسی اقتصادی دولت دوازدهم و سیزدهم جمهوری اسلامی ایران در منطقه آمریکای لاتین خواهد پرداخت و نقاط ضعف و قوت آن را مورد بررسی قرار خواهد داد.

دیپلماسی اقتصادی دولت سیزدهم در آمریکای لاتین

قراردادهای تجاری بسیاری در حوزه‌های گوناگون همچون ارتباطات و فناوری اطلاعات، انرژی، بیمه، حمل‌ونقل دریایی، آموزش عالی، کشاورزی، دارویی و پزشکی، از جمله اسناد مهم امضا شده میان وزرای امور خارجه، نفت، دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، بهداشت و درمان و فرهنگ جمهوری اسلامی ایران و ونزوئلا است. به عبارتی حضور و نقش‌آفرینی گسترده جمهوری اسلامی ایران در کشورهایی همچون ونزوئلا نه تنها باعث ارتقا جایگاه اقتصاد و تجاری، و حضور پررنگ بخش‌های خصوصی خواهد شد؛ بلکه در ابعاد کلان منجر به ارتقا جایگاه نرم و ارتقا جایگاه استراتژیک را در ابعاد کلان اقتصادی و سیاسی رارقم خواهد زد. از سوی دیگر انعقاد قرارداد بیست‌ساله بین ایران و ونزوئلا و حضور این کشور بین کشورهای صادرکننده نفت می‌تواند از جهات بسیاری باعث ارتقا روابط دو کشور و همچنین ایجاد فرصت‌های گوناگون مالی و اقتصادی گردد و این در حالی است که یکی از راهبردهای کلان در سیاست خارجی دولت سیزدهم تسهیل حضور و صادرات شرکت‌های ایرانی در ونزوئلا و کشورهای آمریکای لاتین است. از سوی دیگر ارتقا سطح مراودات مالی و تجاری ایران با کشورهایی همچون ونزوئلا که با تحریم‌ها و فشارهای گوناگونی روبرو هستند می‌تواند به فرصت راهبردی در جهت مقابله با سیاست‌های فشار کشورهای همچون ایالات متحده آمریکا

نماید و علاوه بر تحرک دیپلماتیک دولت سیزدهم در آمریکای لاتین نتایج ویژه‌ای در راستای انفعال دیپلماتیک و خروج از چالش و محدودیت‌های سیاست خارجی را در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در برداشته باشد (سلطانی، ۱۴۰۲). دولت سیزدهم جمهوری اسلامی ایران در راستای دیپلماسی اقتصادی با کشورهای آمریکای لاتین همچون ونزوئلا و نیکاراگوئه، کوبا در صدد است بسیاری از کاستی‌ها و نواقص سیاست خارجی و عملکرد اقتصادی جمهوری اسلامی ایران را در این منطقه جبران نماید و بر این اساس سفر رئیس‌جمهور، به کشورهای همچون کوبا و نیکاراگوئه بیانگر اهمیت و دارا بودن جایگاه استراتژیک این کشورها در سیاست خارجی دولت سیزدهم است. به عبارتی نزدیکی سیاسی بین ایران و کشورهای همچون کوبا منجر به فرصت‌های بی‌نظیری در حوزه اقتصادی گردیده است و بر این اساس طرح‌ها و قراردادهای گوناگون تجاری بین تهران و هاوانا در راستای دیدار رئیس دولت سیزدهم و سران کوبا به امضا رسید به گونه‌ای که بر اساس هماهنگی‌های بین دو کشور همکاری‌های جامعی در حوزه‌هایی همچون گمرک، حمل نقل بین‌المللی، خدمات عمومی و حضور و نقش گسترده بخش خصوصی در اقتصاد دو کشور بخشی از توافقات بین ایران و کوبا بوده است که در این راستا می‌تواند باعث کسب فرصت‌های مالی و اقتصادی برای ایران در منطقه آمریکای لاتین ایجاد گردد. از سوی دیگر تلاش و اتخاذ دیپلماسی فعال و پویا در جهت همکاری‌های فناورانه بین ایران و کوبا و تلاش برای ایجاد همکاری‌های گسترده در زمینه انرژی و ساخت و توسعه نیروگاه‌ها و تبادل تجربیات و بهره‌گیری از شرکت‌های خصوصی متخصص و استفاده از تجربیات، می‌تواند بخش مهمی دیگری از دیپلماسی اقتصادی دولت سیزدهم در آمریکای

لاتین در نظر گرفته شود (اتاق ایران، ۱۴۰۲).

ایجاد برنامه‌های گسترده تجاری و مالی با نیکاراگوئه بخش دیگری از مناسبات و تجاری و بیانگر دیپلماسی اقتصادی فعال دولت سیزدهم جمهوری اسلامی ایران است. به عبارتی تاریخ مشترک در اهداف سیاست خارجی و وجود تحریم‌های گسترده اقتصادی و وجود فشارهای بین‌المللی زمینه‌های مناسبی در جهت همکاری‌های گسترده دو کشور ایجاد کرده است. سفر سید ابراهیم رئیسی به‌عنوان رئیس دولت جمهوری اسلامی ایران به نیکاراگوئه به‌عنوان بخشی از راهبرد ارتقا روابط تجاری و اقتصادی تهران، ماناگوآ در نظر گرفته شده است. از سوی دیگر دارا بودن بخش کشاورزی فعال فرصت سرمایه‌گذاری در بخش فناوری‌های این حوزه را برای جمهوری اسلامی ایران ایجاد می‌نماید موضوعی که یکی از بحث‌های مطرح شده بین ایران و نیکاراگوئه بوده است (شکوهی نسب، ۱۴۰۲). لزوم توسعه در حوزه زیر ساخت و صنعت توریسم به‌عنوان یکی ابعاد راهبردی در مناسبات ایران و نیکاراگوئه در نظر گرفته شده است به‌نحوی که این کشور در حوزه‌های بسیاری همچون بخش عمرانی مایل است از شرکت‌های خصوصی ایران بهره‌گیرد موضوعی که نه تنها می‌تواند باعث کسب درآمد‌های مالی و ارزی گوناگونی برای شرکت‌های ایرانی گردد؛ بلکه در ارتقا پرستیژ بین‌المللی منطقه‌ای ایران در آمریکای لاتین تأثیری بسزایی را برجای خواهد گذاشت (اتاق ایران، ۱۴۰۲).

از سوی دیگر همکاری‌های بین ایران برزیل باتوجه به دوره‌های مختلف تاریخی در دولت سیزدهم در ابعاد گسترده‌ای همچون نفت و گاز صنایع خودروسازی و فناوری و تجارت و کشاورزی به شکل ویژه‌ای گسترش پیدا کرده است. برزیل و ایران دو کشور

گسترده و نهادینه خود را با استانداردهای قدرت‌های نوظهور اقتصادی تطبیق دهیم (قریبی، ۱۴۰۲).

بعد دیگر بهره‌گیری از افراد و متخصصان گوناگون سفارتخانه و کنسولگری به‌خصوص افراد گوناگون و آشنا به مباحث اقتصادی و دیپلماسی اقتصادی برای ارتقا تبادلات بین ایران و کشورهای این منطقه است. براین اساس حجم تعاملات رسمی اقتصادی بین ایران و ونزوئلا در حوزه نظامی از ۳ میلیون دلار به ۲۰ میلیون دلار رسیده است و ابعاد دیگری از همکاری‌ها در حوزه‌هایی همچون اطلاعات و ارتباطات، صنایع برق، معدن و اکتشافات زمینی و همچنین پروژه بزرگ ساخت واکسن مشترک کرونا با کشور کوبا هم می‌توان در این راستا در نظر گرفت (سلطانی، ۱۴۰۲).

تبیین مقایسه‌ای دیپلماسی اقتصادی دولت دوازدهم و سیزدهم در آمریکای لاتین

روند دیپلماسی اقتصادی در فاصله زمانی دولت دوازدهم و سیزدهم به‌گونه‌ای بوده است که شاهد رویکردها و الگوهای رفتاری مختلفی بوده‌ایم به عبارتی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در این دو دولت سیاست واحدی نسبت به فرصت‌ها و ظرفیت‌های آمریکای لاتین نداشته است و در استراتژی‌های کلان و برنامه‌های مربوطه به قاره آمریکای لاتین از ثبات و یکپارچگی خاصی برخوردار نبوده است که باعث شده سیاست خارجی ایران و افق‌های تعریف شده آن در نقاط گوناگون جهان از جمله آمریکای لاتین با چالش‌های گوناگونی روبرو باشد. به عبارتی در دولت دوازدهم به دلیل نگاه حاکم به سیاست خارجی و تلاش برای ایجاد فرصت‌های جدید دیدگاه حاکم نسب به سیاست خارجی دوره‌های قبل و افق‌های ایجاد شده مثبت

با منابع غنی و فراوان هستند و در کنار جمعیت فراوان و عضویت در سازمان‌های بین‌المللی^۳ همچون بریکس^۴ پتانسیل‌های بالایی برای همکاری و رشد وجود دارد و براین اساس برزیل به‌عنوان یکی از کشورهای پرسود در زمینه محصولات کشاورزی و صنایع خودروسازی می‌تواند یکی از کشورهای مهم در زمینه همکاری‌های اقتصادی باشد. از سوی دیگر این کشور به‌عنوان همکاری‌های اقتصادی بین دو کشور در حال رشد است و تجارت اقتصادی بین ایران و برزیل به شکل قابل توجهی رشد نموده است و این در کنار همکاری اقتصادی و مالی گسترده در این راستای همکاری‌های فرهنگی بین تهران و برزیلیا^۵ می‌تواند در ارتقا همکاری‌های اقتصادی ایران و کشورهای آمریکای لاتین و کارائیب^۶ اثرگذاری قابل توجهی داشته باشد و دولت سیزدهم توانسته است روابط تجاری ایران با برزیل را از ۲ میلیارد دلار به ۵ میلیارد دلار برساند.

براین اساس سفیر جمهوری اسلامی ایران در برزیل در باره تأثیر عضویت ایران در این سازمان راهبردی و کلیدی و ارتقا مشارکت اقتصادی ایران اذعان داشت: روابط ما با کشورهای حوزه بریکس از یک جایگاه خاصی برخوردار است. ایران معتقد به استفاده از ظرفیت قدرت‌های نوظهور اقتصادی برای توسعه مناسبات خود است. پیوستن به بریکس، گام بسیار موفق دولت سیزدهم در جهت رسیدن به هدف تعامل نزدیک‌تر با قدرت‌های اقتصادی نوظهور بوده است. امیدواریم که هر چه سریع‌تر بتوانیم روابط خودمان را با این تشکل به‌صورت نهادینه شکل‌دهی کنیم. بریکس سکویی ایجاد می‌کند که ما بتوانیم با تعامل

3. International Organization
4. BRICS
5. Brasilia
6. Carrebean

اقتصادی و ایجاد دگرگونی در ابعاد اقتصاد داخلی بهره‌گیری از دیپلماسی اقتصادی با کشورهای منطقه و فرمانطقه‌ای در شکل وسیعی احساس گردید و براین اساس سیاست خارجی دولت سیزدهم روابط گسترده با کشورهای گوناگون به خصوص آمریکای لاتین ایجاد کرد؛ امری که به دلیل عدم ثبات در سیاست خارجی جمهوری اسلامی در قبال این منطقه با چالش‌ها و دگرگونی‌های گوناگونی روبرو بوده است (سلطانی، ۱۴۰۲). دیپلماسی اقتصادی به‌عنوان یکی از برنامه‌های استراتژیک در جهت ارتقای توانایی‌ها و بهبود اقتصادی در سیاست خارجی دولت سیزدهم در نظر گرفته شده است و براین اساس ارتباطات گسترده بین‌المللی و ایجاد راهکارها در جهت صادرات و واردات و ایجاد زمینه‌های گوناگون در جهت همکاری‌های گسترده با کشورهای مختلف و توسعه و افزایش رایزنی‌ها با تجار سایر کشورها از اصلی‌ترین برنامه‌های دولت سیزدهم در جهت ارتقا توانمندی‌های کشور هستند که در این بین کشورهای آمریکای لاتین به دلیل مشابهت‌های سیاسی و اقتصادی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین اولویت‌های دیپلماسی اقتصادی دولت سیزدهم در نظر گرفته شده است (ایرنا، ۱۴۰۲). دولت سیزدهم با توجه به روبرو بودن با تحریم‌های گسترده اقتصادی و مالی و فشارهای گوناگون سیستمی دیپلماسی اقتصادی را یکی از اصلی‌ترین راهکارها در جهت خروج از این چالش می‌داند و در این راستا توسعه روابط اقتصادی با کشورهای همسو و نزدیک از بعد دیدگاه سیاسی همچون آمریکای لاتین از مهم‌ترین راهبردهای سیاست خارجی دولت سیزدهم است. روند دیپلماسی اقتصادی دولت؛ در دولت سیزدهم به شکلی است که ارتقا روابط با تمام نقاط جهان از ملزومات کلیدی آن در نظر گرفته شده است و در این بین آمریکای لاتین

نبود و آنها، به دلیل عدم حمایت یا پیگیری به حاشیه رانده شد. به عبارتی نگاه جدید به سیاست خارجی و تلاش برای ایجاد روابط گسترده سیاسی با کشورهای غربی و اروپایی و سرمایه‌گذاری دیپلماتیک در این راستا باعث گردید که به سایر ظرفیت و پتانسیل‌ها در سیاست خارجی به خصوص در آمریکای لاتین توجهی نشود امری که می‌توانست با سیاست‌گذاری و اتخاذ برنامه‌های گوناگون تأثیری ویژه بر ابعاد سیاسی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در حوزه بین‌الملل بر جای بگذارد (یوسفی، ۱۴۰۰).

از سوی دیگر نگاه گفتمانی حاکم بر سیاست خارجی دولت دوازدهم به‌گونه‌ای بود که ساختار حاکم اغلب بر روابط بر کشورهای اروپایی و غربی علاقمند بودند و ظرفیت و پتانسیل‌های سیاست خارجی را بر این راهبردها استوار نمودند. امری که باعث شد دیپلماسی اقتصادی در سیاست خارجی ایران به خصوص در مناطقی همچون امریکا لاتین چندان فعال نباشد. از سوی دیگر علاقه و گرایش نخبگان حاکم و افراد پر نفوذ در ساختار سیاست خارجی به‌گونه‌ای بود که استفاده از ابعاد و ظرفیت فرمانطقه‌ای و بهره‌گیری از سیاست‌های عالی اتخاذ شده در مناطقی همچون آمریکای لاتین وجود نداشت و بخشی از سیاست‌گذاری‌های اقتصادی و مالی که توسط دولت‌های گذشته وضع گردیده بود به دلیل عدم استمرار و پیوستگی به حاشیه رانده شد و به موجب این موضوع جمهوری اسلامی ایران بسیاری از فرصت‌های راهبردی را از دست داد.

با آغاز دولت سیزدهم و لزوم بهره‌گیری از رویکردهای اقتصادی و مالی در سیاست خارجی و استفاده از فرصت‌ها و پتانسیل‌های گوناگون در جهت ایجاد تحول توسعه‌ای در ابعاد کلان اقتصادی و همچنین تلاش در جهت کاهش تأثیرات تحریم‌های

توجهی ویژه داشته و در ابعاد گوناگون منطقه‌ای و فرامنطقه ارتباطات و همکاری‌های اقتصادی با کشورهای گوناگون ایجاد کرده است. ایجاد روابط گسترده مالی و تجاری، بهره‌گیری از بخش‌های خصوصی، ایجاد سرمایه‌گذاری‌های گوناگون در حوزه‌های صنعتی و معدنی و زیرساختی از مهم‌ترین فعالیت‌های دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در بخش‌های مختلف جغرافیایی و ابعاد بین‌المللی است. بهره‌گیری از این عامل باعث توجه بسیاری از مناطق جغرافیایی در دستگاه سیاست خارجی گردیده است که آمریکای لاتین یکی از اصلی‌ترین این مناطق است و دولت‌های گوناگون در سیاست خارجی ایران توجهی ویژه به این منطقه داشته‌اند.

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در دوره‌های گوناگون به مفهوم دیپلماسی اقتصادی توجهی ویژه‌ای داشته است و این در این راستا آمریکای لاتین به دلیل موقعیت خاص و استراتژیک از جایگاه به خصوصی برخوردار بوده است و به یکی از مهم‌ترین حوزه‌ها در جهت فعالیت اقتصادی و تجاری سرمایه‌گذاران ایرانی تبدیل شده است از سوی دیگر مناسبات اقتصادی این کشورهای این منطقه به دلایل سیاسی و بین‌المللی بسیار به ایران نزدیک بوده است و به یکی از اصلی‌ترین شریک‌ها تجاری ایران در دهه‌های گذشته تبدیل گشته است.

مناسبات اقتصادی جمهوری اسلامی ایران با این منطقه در دوره‌های گوناگون متفاوت بوده است به گونه‌ی روندی که سیاست خارجی جمهوری اسلامی در راستای دیپلماسی اقتصادی نسبت به این منطقه در دولت دهم شروع شده بود در دولت دوازدهم با چالش‌های متعددی روبرو گشت و در بسیاری از شاخص‌ها و رویکردهای دیپلماسی اقتصادی نسبت

به یکی از مناطقی که ائتلاف راهبردی با جمهوری اسلامی ایران دارد توانسته است به یکی از حوزه‌های مهم و کلیدی دیپلماسی اقتصادی دولت سیزدهم تبدیل شود و بر این اساس در استراتژی تنوع‌سازی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در دولت سیزدهم جایگاه منحصر به فردی را به خود اختصاص داده است. کوتاه‌سخن اینکه دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در دولت دوازدهم و سیزدهم نشانگر دو رویکرد متفاوت به سیاست خارجی است به صورتی در دولت دوازدهم با توجه به گفت‌وگوها، سیاست خارجی ایران بیشتر متمایل به کشورهای غربی و اروپایی بوده است و از سوی دیگر ارتقا روابط استراتژیک و اقتصادی محوریت اصلی روابط را تشکیل داده است. از سوی دیگر دیپلماسی اقتصادی در دولت سیزدهم بر اصل ارتقا روابط استراتژیک با تمامی مناطق راهبردی اعم از آفریقا، آسیا و آمریکای لاتین استوار بوده است و در این راستا افزایش ارتباطات تجاری و مالی و تلاش و اقدامات دیپلماتیک در جهت کاهش تأثیرات فشارهای بین‌المللی از راهبردهای استراتژیک سیاست خارجی دولت سیزدهم در جهت ارتقا و گسترش دیپلماسی اقتصادی است.

نتیجه‌گیری

بهره‌گیری از ابزارهای اقتصادی در سیاست خارجی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین کارویژه دستگاه‌های دیپلماسی شناخته می‌شود امری که در ابعاد مختلف اقتصادی و سیاسی تأثیرات بالقوه‌ای برجای خواهد گذاشت. دیپلماسی اقتصادی به‌عنوان یکی از موضوعات کاربردی در ابعاد گوناگون پیگیری می‌شود که باعث ارتقا روابط سیاسی و اقتصادی بین بازیگران بین‌المللی می‌شود. جمهوری اسلامی ایران به در ابعاد گوناگونی به موضوع دیپلماسی اقتصادی

با این وجود بهره‌گیری از پتانسیل‌ها امری مهم و راهبردی است به عبارتی هماهنگی بین بخش‌های اقتصادی و وزارت امور خارجه امری بنیادین و راهبردی در این راستا است.

از سوی دیگر شناخت دقیق از محیط‌ها و فرهنگ‌های گوناگون در جهت دیپلماسی اقتصادی در این راهبرد بسیار استراتژیک است. در این راستا، استفاده از افراد خبره و آشنا به کشورهای هدف در جهت دیپلماسی اقتصادی بسیار مهم است. در آمریکای لاتین فقدان نیروها و افراد ماهر در سفارتخانه‌ها و کنسولگری‌ها یکی از مشکلات در جهت دیپلماسی اقتصادی است و بهره‌گیری از این افراد بسیار مهم و کلیدی است.

حضور بخش خصوصی به‌عنوان یکی از عناصر کلیدی بسیار مهم است. براین‌اساس دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران باید در جهت کسب منافع اقتصادی و تجاری مهم از قابلیت‌های بخش‌های خصوصی استفاده کند. امری که بسیار می‌تواند آثار قابل توجهی بر جای بگذارد و فرصت بسیار را برای ایران ایجاد نماید. از سوی دیگر ایجاد شرکت‌ها و بازارهای ایرانی در کشورهای آمریکای لاتین هم می‌تواند یکی دیگر از راهکارها در جهت حضور فعال در اقتصاد آمریکای لاتین باشد.

علاوه براین نکات، پیشنهادات زیر می‌تواند آثار بسیاری را برای دیپلماسی اقتصادی ایران در پی داشته باشد:

- راه اندازی کمیسیون مشترک اقتصادی بین تجار.
- ایجاد صندوق حمایت از بخش خصوصی توسط دولت.
- به وجود آوردن امنیت دریایی به عنوان یکی از راه‌های امن در جهت تبادلات اقتصادی.

به کشورهای آمریکای لاتین با مشکلاتی گوناگونی روبرو گردید به عبارت گفتمان حاکم در سیاست خارجی دولت دوازدهم اعتقاد چندانی به آمریکای لاتین نداشت و حوزه عملکردی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران را به کشورهای غربی و اروپایی سوق داده بود. با این حال ورود دولت سیزدهم و برعهده‌گیری سکان‌داری سیاست خارجی و تأکید بر بایسته‌های اقتصادی در سیاست خارجی باعث گردید جمهوری اسلامی ایران تا حدودی نقش مهم خود را در منطقه آمریکای لاتین بازیابی کند و در حوزه‌های بسیاری ایران مناسبات و همکاری‌های تجاری گسترده‌ای را با کشورهای آمریکای لاتین منعقد سازد. با این وجود یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد اولویت دیپلماسی اقتصادی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در دولت دوازدهم نسبت به دولت سیزدهم به دگرگونی منطقه‌ای روبرو بوده است به نحوی که دولت دوازدهم با تمرکز و تأکید بر مناسبات کشورهای اروپایی و غربی بسیاری از فرصت‌های را نادیده گرفت و از سوی دیگر در دولت سیزدهم فارغ از تأکید بر دیپلماسی منطقه‌ای و همسایگی بر مفهوم دیپلماسی اقتصادی فرامنطقه‌ای تأکید و توجه بسیاری شده است که در این بین منطقه آمریکای لاتین دارای جایگاه و نقش به خصوصی در دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران است.

پیشنهاد‌های سیاستی

بهره‌گیری از دیپلماسی اقتصادی امری مهم و راهبردی در جهت ارتقا توانمندی‌های اقتصادی و سیاسی است. جمهوری اسلامی ایران به عنوان یکی از بزرگترین کشورهای منطقه پتانسیل بسیاری در جهت ارتقای توانمندی‌ها و کسب درآمدهای گسترده از طریق دیپلماسی اقتصادی را دارا است.

- ایجاد فروشگاه های زنجیره ای در کشور های هدف.

- قراردادهای معافیت گمرکی بین ایران و کشورهای مقصد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

تمامی اصول اخلاقی در پژوهش این مقاله رعایت شده‌اند.

حامی مالی

این مقاله حامی مالی ندارد

مشارکت نویسندگان

نویسندگان به یک اندازه در نگارش مقاله مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

منابع

منابع فارسی

<https://www.irna.ir/news/85140547> ،

شهرابی ، حمید (۱۴۰۱) «رشد اقتصاد ونزوئلا پس از همکاری با ایران و چین/ مقاومت و توسعه دیپلماسی چگونه ونزوئلا را متحول کرد»، خبرگزاری فارس.

صالحی، مختار (۱۳۹۱). جایگاه دیپلماسی اقتصادی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه علامه طباطبائی

قریبی، حسین (۱۴۰۲) اقتصاد دانش بنیان زیربنای تعاملات دو کشور ایران و برزیل، سمینار شرکت‌های دانش بنیان، دانشگاه کاشان.

کاشیان، عبدالحمید (۱۳۹۸). دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در شرایط تحریم: برون‌نگری در اقتصاد مقاومتی، نشر آفاق امنیت

کریلایی امین، جواد (۱۳۹۲) ارزیابی سیاست خارجی ایران در آمریکای لاتین از منظر اقتصادی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد تهران واحد مرکز.

موسوی سقایی، مسعود، ایمانی، همت (۱۳۹۶). دیپلماسی اقتصادی رهیافتی برای افزایش قدرت ملی، فصلنامه تحقیقات سیاسی بین‌المللی.

موسوی شفایی، مسعود (۱۳۸۸). دیپلماسی اقتصادی ابزار نوین سیاست خارجی در عصر جهانی‌شدن، مرکز تحقیقات استراتژیک

یوسفی جویباری ، محمد ، خورشیدی ، ناصر (۱۳۹۶) تبیین سیاست خارجی ایران در قبال کشورهای آمریکای لاتین با تاکید بر دوره روحانی ، پژوهشنامه ایرانی سیاست بین‌الملل ، بهار و تابستان.

بی‌نا (۱۴۰۲) آینده روشن روابط ایران و آمریکای لاتین در دولت سیزدهم، خبرگزاری ایرنا تاریخ مراجعه: ۱۴۰۲/۸/۱۲. برگرفته از:

<https://www.irna.ir/news/853114187> ،

بی‌نا (۱۴۰۲) فرصت‌های آمریکای لاتین، اتاق ایران، تاریخ مراجعه: ۱۴۰۲/۸/۲۲ برگرفته از:

<https://otaghiranonline.ir/>،

حداد ، غلامرضا (۱۳۹۴)، ساختار معنایی نواصول گرایان در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، پژوهش نامع علوم سیاسی، سال دهم ، شماره سوم تابستان.

حیدری ، محمد، انعامی علمداری، سهراب (۱۳۹۱) «دیپلماسی اقتصادی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران»، نشریه علوم سیاسی ، دوره ۸، بهار.

دامن‌پاک جامی، مرتضی (۱۳۸۸). دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت خارجه

دهقانی فیروزآبادی، سید جلال (۱۳۹۱). دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران، زمینه‌ها و چالش‌ها، پژوهش‌های اقتصادی ایران

رسولی ثانی آبادی، الهام (۱۳۹۳). تحلیل روندهای منطقه‌گرایی در آمریکای لاتین بر اساس نظریه‌ها روابط بین‌الملل، فصلنامه پژوهش‌های راهبردی سیاست.

سلطانی، حجت الله (۱۴۰۲) روابط ایران و ونزوئلا، مصاحبه تخصصی انجام شده توسط پژوهشگر، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.

سلیمانی‌پور فلک، فاطمه (۱۳۹۵). چالش‌ها و ضرورت دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران و الزامات در حوزه سیاست خارجی، نشریه مجلس و راهبرد

شکوهی نسب، حسن (۱۴۰۲) ایران - نیکاراگوئه در مسیر تعمیق شراکت راهبردی، خبرگزاری ایرنا، تاریخ مراجعه: ۱۴۰۲/۸/۱۲

برگرفته از:

References

- Gamba, Laura and Mehdi, Syed Zafar (2023) Iran, Venezuela sign series of cooperation agreements, defying US sanctions, Anadolu Ajansı, from: <https://www.aa.com.tr/en/economy/iran-venezuela-sign-series-of-cooperation-agreements-defying-us-sanctions/2921079>, retrieved at: 2024/1/12.
- Berridge, G.R (2015) *Diplomacy: Theory and Practice*, Palgrave Macmillan.
- Yueh, Linda (2020) "Economic diplomacy in the 21st century: Principles and challenges," Strategic Update, LSE IDEAS, from: <https://www.lse.ac.uk/ideas/publications/updates/economic-diplomacy-in-the-21st-century-principles-and-challenges>, retrieved at: 2024/1/10.